

J.J. Cremer.

Geen recensie.

Door J.J. Cremer. In druk gedateerd 9 september 1863.

1e druk in: *De Nederlandsche spectator*, no. 37, 12 september 1863, Arnhem: D.A. Thieme – s Gravenhage: Martinus Nijhoff, 1863. p. 292-293.

2e druk in: *Het orgel: gedichtjes, gelegenheidsstukken*. Amsterdam: Noothoven van Goor, 1881. *Romantische werken* no. 14. p. 111-135

3e druk in: *De lelie van 's-Gravenhage*. Leiden: A.W. Sijthoff, [1888]. 6e druk. p. 185-186. Vijftig-cents-editie, no. 22. Op genomen in tweede deel met gelegenheidsstukken na de roman.

4e druk in: *De lelie van 's-Gravenhage*. Leiden: A.W. Sijthoff, [1890]. 7e druk. p. 185-186. *Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers*.

6e druk in: *De lelie van 's-Gravenhage*. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [1909]. 8e druk. p. 185-186. *Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers*.

7e druk in: *De lelie van 's-Gravenhage*. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [1909]. 8e druk. p. 185-186. Vijftig-cents-editie, no. 22.

8e druk in: *De lelie van 's-Gravenhage*. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [1917]. 7e druk. p. 185-186. *Romantische werken, blauwe serie*.

9e druk in: *De lelie van 's-Gravenhage*. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [1917]. 7e druk. p. 185-186. *Romantische werken, rode serie*.

10e druk in: *De lelie van 's-Gravenhage*. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., [ca. 1920]. 8e druk. p. 185-186. *Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers*.

11e druk in: *Opgenomen in het 2e deel onder de naam Gelegenheidsstukken*. *Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers*. Epub Heruitgave van 7^e druk via The Project Gutenberg EBook Release Date: February 24, 2009 [EBook #28175]. Character set encoding: ISO-8859-1

“

GEEN RECENSIE.

door

J. J. CREMER.

De heer W. C. Wansleven Jr. heeft dezer dagen een verzameling zijner verspreide lettervruchten onder den titel *Kleine verhalen* het licht doen zien.

De geachte auteur heeft de bijzondere goedheid, om de genoemde verhalen door een kort woord tot mij gerigt, te doen voorafgaan.

De heer Wansleven vangt aldus zijn schrijven aan:

„Als ik er met de uitgave van deze mijne *Kleine verhalen* niet te best afkom, zal ik het verdriet daarover grootendeels aan u te wijten hebben. Gij toch hebt met zeldzame volharding op die uitgave aangedrongen. Ik weet wel waarom gij het deedt...” en de schrijver zegt dat hij er alleen het bewijs mijner belangstelling in ziet. „Maar,” zoo vervolgt hij iets later, „gij hebt waarschijnlijk niet bedacht dat er sedert het opstellen van het jongste dezer novellen, al verscheidene jaren zijn ver-

---

loopen, en de smaak van ons lezend publiek in die jaren aanmerkelijk is gewijzigd, zoodat ook gij voorzeker, als gij ze nu voor de eerste maal laast, er u niet zoo mee ingenomen zoudt betoonen als ge als knaap en jongeling deedt."

Dit schrijven, het pleit m. i. slechts voor de buitengewone nederigheid van den geachten auteur.

Ofschoon volgaarne toestemmend dat de smaak van ons lezend publiek in de laatste jaren is gewijzigd — ik meen ten goede gewijzigd — zoo begrijp ik echter niet hoe die smaak in een tijdsverloop van nauwelijks vier jaren — de tijd die er sedert de eerste verschijning der genoemde „jongste novelle" verliep — zoo zeer zou kunnen gewijzigd zijn, dat men nu zal verwerpen wat toen met graagte gelezen, en o. a. door een geestig en zeer begaafd beoordeelaar, in een goed bekend maandwerk, ten zeerste geroemd werd.

„*Ons Spieker*," zoo schreef T. in het Maart No. van de Tijdspiegel, jaargang 1859. „*Ons Spieker* van W. C. Wansleven, wien wij alleen verwijten dat hij zoo zelden als schrijver optreedt, tintelt van waarheid; de eigenaars van dat Geldersche buitentje

eigenaars van dat Geldersche buitentje zijn uitnemend geschetst, al verschillen ze onderling niet weinig, terwijl het geheel overvloeit van lessen voor wie ze er uit halen wil."

Mij dunkt dat mijn stelling geen nadere verdediging behoeft. Ofschoon ook het uitgebragte oordeel over *Ons Spieker* niet gelden kan voor het overige zevental novellen, zoozeer van elkander verschillend; waar deze ons voert naar het paleis van Galilea's viervorst, Herodes Antipas; of gene naar Betulië als een Judith er zegevierend binnen treedt met het hoofd van Israëls vijand; of een ander weder naar Smyrna waar, in de tweede eeuw onzer jaartelling de grijze Polycarpus als Christen blijmoedig den marteldood sterft; of ook waar die overige verhalen ons terugvoeren naar het midden dezer eeuw, en ons, op aandoenlijke wijze de slagtoffers toonen van kwalijk begrepen eergevoel, van een zoogenaamd „goed huwelijk”, van geloofsdwang, en lagen hartstogt in 't eind; ja, ofschoon het niet te verwachten is dat de kritiek — waar zoo velerlei smaak en rigting haar bestuurt — over al deze verhalen een oordeel zal vellen als over het genoemde juweeltje werd uitgebragt, — ik geloof in waarheid dat de geachte schrijver, waar hij met een verwijt als het bovenstaande vereerd werd, dat hij

zegevierend binnen treedt met het hoofd van Israëls vijand; of een ander weder naar Smyrna waar, in de tweede eeuw onzer jaartelling de grijze Polycarpus als Christen blijmoedig den marteldood sterft; of ook waar die overige verhalen ons terugvoeren naar het midden dezer eeuw, en ons, op aandoenlijke wijze de slagtoffers toonen van kwalijk begrepen eergevoel, van een zoogenaamd „goed huwelijk”, van geloofsdwang, en lagen hartstogt in 't eind; ja, ofschoon het niet te verwachten is dat de kritiek — waar zoo velerlei smaak en rigting haar bestuurt — over al deze verhalen een oordeel zal vellen als over het genoemde juweeltje werd uitgebragt, — ik geloof in waarheid dat de geachte schrijver, waar hij met een verwijt als het bovenstaande vereerd werd, dat hij daar zijn onderstelling met de meeste gerustheid had kunnen terughouden, even als naar sommiger meening welligt den geheelen brief die het boekske tot inleiding strekt.

En toch — al had ik zelf den heer Wansleven het schrijven van dien brief moeten ontraden, nu hij geschreven is, nu verheug ik mij er in, want slechts door *hem* kon ik er toe komen om dit woord te spreken, en openlijk den innigen wensch te uiten, dat de waardige auteur — aan

wiens talent en dichterlijk gevoel de jongere vriend zooveel te danken heeft, die in zijn vriendelijke woning of aan zijn zij in Lochems schoone dreeven zooveel onvergetelijke indrukken ontvangen mogt — dat hij zal terug komen van zijn besluit „om de pen te laten rusten”, maar de nederlandsche litteratuur nog dikwijls zal verrijken met de vruchten van zijn geest en zijn hart, het allerlieft geplukt in den rijken gaard zijner dagelijksche omgeving.

's Gravenhage, 9 Sept. 1863.

Cremers_sluwe_PR-stunt_voor_een_dorpsdominee.mp3

Het verhaal achter J.J. Cremers 'Geen Recensie'

Een 19e-eeuwse literaire vriendendienst ontrafeld.

© NotebookLM

Een merkwaardig krantenartikel

In september 1863 plaatst succesauteur J.J. Cremer een opmerkelijk stuk in de *Nederlandsche spectator*. De titel is een contradictie op zichzelf.

Waarom schrijft een gevierd auteur een artikel om expliciet te benadrukken dat hij géén recensie schrijft over het nieuwe boek van W.C. Wansleven Jr.?

GEEN RECENSIE.

door
J. J. CREMER.

De heer W. C. Wansleven Jr. heeft dezer dagen een verzameling zijner verspreide lettervruchten onder den titel *Kleine verhalen* het licht doen zien.

De geachte auteur heeft de bijzondere goedheid, om de genoemde verhalen door een kort woord tot mij gerigt, te doen voorafgaan.

De heer Wansleven vangt aldus zijn schrijven aan:

„Als ik er met de uitgave van deze mijne *Kleine verhalen* niet te best afkom, zal ik het verdriet daarover grootend

© NotebookLM

Het profiel van een bescheiden auteur

Naam: Willem Carel Wansleven Jr.

Geboren: 26 juni 1808 (Zutphen)

Achtergrond: Zoon van een drukker/boekhandelaar aan de Beukerstraat 63.

Beroep: Predikant, maar in de marges van zijn tijd schrijver van 'dorpsnovellen' voor almanakken.

Het leven van een Gelderse dominee

- 1834: Huwelijk met Maria Elisabeth Kraals. Samen kregen zij elf kinderen.
- 1834-1837: Standplaats als predikant in Elden en Driel.
- 1837-1877: Standplaats in Lochem, waar hij bleef tot aan zijn overlijden.

** Heden beviel zeer voorspoedig van eene welgeschapene DOCHTER, *M. E. KRAALS*, hartelijk geliefde Echtgenoot van
W. C. WANSLEVEN JR.,
Predikant te *Elden en Driel*,
ELDEN, den 14^{den} Maart 1836.
** Miinnreliëlijk Beelden. **G. G. II. KLHIEN.**

** Heden beviel zeer voorspoedig van eene welgeschapene DOCHTER, *M. E. KRAALS*, hartelijk geliefde Echtgenoot van
W. C. WANSLEVEN JR.,
Predikant te *Elden en Driel*,
Lochem,
2 November 1837.
BOCHTER E. KRAAELS,

De kruising van twee levens in Driel

- Tussen 1834 en 1837 kruisten hun paden. Wansleven was predikant in Driel.
- J.J. Cremer was op dat moment een jongen van slechts 7 tot 10 jaar oud.
- De familie Cremer verbleef vaak op hun Gelderse buitenverblijf 'De Oldenhof' en zat iedere zondag vooraan in hun vaste kerkbank bij Wansleven.

De aansporing van een gevierd oud-leerling

Jaren later zijn de rollen omgedraaid. Cremer is uitgegroeid tot een gevierd en succesvol novelist, maar de warme band met de dominee uit Lochem is gebleven.

Cremer stimuleert de bescheiden Wansleven met klem om zijn verspreide verhalen eindelijk te bundelen in een volwaardig boek.

© NotebookLM

Een publieke beschuldiging

“Als ik er met de uitgave... niet te best afkom, zal ik het verdriet daarover grootendeels aan u te wijten hebben.”

In 1863 verschijnt de bundel *Kleine verhalen*. In plaats van een standaard voorwoord, opent Wansleven met een brief aan Cremer. Het is een charmante mix van extreme bescheidenheid en een speelse, vriendelijke beschuldiging voor de uitgeoefende druk.

© NotebookLM

De ‘Geen recensie’ ontcijferd

Terug naar het vreemde krantenartikel. Waarom ‘geen recensie’?

Cremer legt in het stuk publiekelijk uit dat hij volstrekt onobjectief is. Hij was zélf de aanstichter van het boek. Een traditionele recensie zou ongepast zijn.

In werkelijkheid is het artikel een meesterlijke pr-stunt—een literaire vriendendienst om het boek alsnog onder de aandacht van een groot publiek te krijgen.

zegevierend ninnen treedt met het hoofd van Israëls vijand; of een ander weder naar Smyrna waar, in de tweede eeuw onzer jaartelling de grijze Polycarpus als Christen blijmoedig den marteldood sterft; of ook waar die overige verhalen ons terugvoeren naar het midden dezer eeuw, en ons, op aandoenlijke wijze de slagtofferen van kwalijk begrepen geloofsdwa...

VRIENDENDIENST

...veragt, wat de geachte, mij met een verwijt als ovenstaande vereerd werd, dat hij daar zijn onderstelling met de meeste gerustheid had kunnen terughouden, even als naar sommiger meening welligt den geheelen brief die het boekje tot inleiding strekt.

En toch — al had ik zelf den heer Wansleven het schrijven van dien brief moeten ontraden, nu hij geschreven is, nu verheug ik mij er in, want slechts door hem kon ik or toe komen om dit woord te spreken, en openlijk den innigen wensch te uiten, dat de waardige auteur — aan

© NotebookLM

Een lofzang op de leermeester

Wat Cremer wél wilde zeggen in zijn artikel, was hoeveel hij de oude predikant waardeerde.

Hij prijst Wanslevens 'talent en dichtelijk gevoel' en koestert de **onvergetelijke indrukken** uit Lochem.

Hij spreekt openlijk de hoop uit dat Wansleven terugkomt van zijn besluit **om de pen te laten rusten**.

wiens talent en dichtelijk gevoel de jongere vriend zooveel te danken heeft, die in zijn vriendelijke woning of aan zijn zij in Lochems **schoone dreven zooveel onvergetelijke indrukken ontvangen mogt** — dat hij zal terug komen van zijn besluit „om de **pen te laten rusten**”, maar de nederlandsche litteratuur nog dikwijls zal verrijken met de vruchten van zijn geest en zijn hart, het allerlieft geplukt in den rijken gaard zijner dagelijksche omgeving.

's Gravenhage, 9 Sept. 1863.

NotebookLM

Een verademing in de boekenmarkt

- De criticus is aangenaam verrast. De stijl wordt 'levendig' en 'gloeiend' genoemd.
- In een tijdperk dat overspoeld wordt met 'vreemde romans', wordt Wanslevens werk geprezen.
- Bovenal is de recensent blij dat een predikant de tijd weet te vinden om zich ook in den hof onzer litteratuur.

“oorspronkelijk, zuiver en goed geschetst”

188 W. C. WANSLEVEN JR., KLEINE VERHALEN.

wij een brief van den gevierden novellist geplaatst. Die brief ademt een gevoelige toon van bescheidenheid tegenover het publiek, en leert, dat de heer C. grooteendeels de oorszaak der uitgave is. Daar toch leest men: „Als ik er niet de uitgave van deze mijne **kleine verhalen** niet de heest afkom, zal ik het verdriet daarover grootendeels aan u te wijten hebben. Gij toeh hebt, met zeldzame volharding op die uitgave aangehouden. Ik weet wel waarom gij het doet. Ik zie er een nieuwe wijze in van uwe warme belangstelling in mijn en der mijnen lot, en daarvoor druk ik u nog eens de hand.”

Intusschen sien vele novellen en verhalen het licht, die van onsindig minder almei zijn, dan die van den heer W. En bij den overloed van vreemde romans, waarmede onze markt thans **overvoerd wordt, verheugde het ons weder iets te vinden, oorspronkelijk, zuiver en goed geschetst, en dat ons nog tekenen van leven verkondigde, waar wij zo op dat gebied niet moede gezocht hebben.** Bij den strijd, die er tegenwoordig op theologisch terrein onder onze theologen gevoerd wordt, moet men blijde zijn, als men ziet, dat een predikant nog tijd kan vinden, om zich ook in den hof onzer litteratuur te vermeijgen.

Moge een ruim debiet den schrijver voor zijne moeije helopen en den uitgever schadeloos stellen voor zijne kosten.

NotebookLM

Een nuchtere, Hollandse kanttekening

- Toch is de recensent het niet helemaal met succesauteur Cremer eens.
- Waar Cremer luidkeels treurde om het feit dat Wansleven wilde stoppen met schrijven, is de recensent een stuk nuchterder.

Kleine verhalen door W. C. Wansleven Jr. Te Zutphen, bij W. C. Wansleven, 1863. Prijs f 1.50.

Het zijn een achttal verhalen, vroeger elders (meestal in den Gelderschen Volksalmanak) geplaatst, die de Lochemsche predikant hier in een bundeltje zamenvoegt. Zij zijn of aan de geschiedenis, of aan het dagelijksche leven ontleend. Tot de eerste behooren: *de Martelaren, Judith en Herodias*; tot de laatste: *eerpeoel, een goed huwelijk, eene prosielie, omgheker, een alledaagsch geval.*

De trant van verhalen, de wijze van schetsen wilde ons over het algemeen zeer goed bevalen; zelfs moesten wij erkennen, dat de stijl van den schrijver hier en daar levendig, gloeiend wordt: Maar of het daarom te betreuren is, zooals ale de heer wordt: Maar of het daarom te betreuren is, zooals de heer Cremer zich in de Spectator uitliet, dat de schrijver niet meer pennevruchten het licht doet zien, durft referent niet onvoorwaardelijk verklaren. Althans, afgaande op de voor ons liggende verhalen durft hij niet zoo gereedelijk met dat oordeel instammen. Wellicht, dat de heer Cremer tot die uitdrukking geleid werd, door dat de uitgaven deser verhalen in dezan zin: aan hem opgedragen zijn; want in plaats van een voerbericht, vinden

- Of het écht zo te betreuren is dat dit de laatste pennevruchten zijn? Dat durft de onafhankelijke referent niet onvoorwaardelijk te verklaren.

durft de onafhankelijke referent niet onvoorwaardelijk te verklaren.

NotebookLM

Het einde van een tijdperk

Willem Carel Wansleven Jr. overlijdt op 25 november 1877 op 69-jarige leeftijd na een kortstondige ziekte in zijn geliefde Lochem.

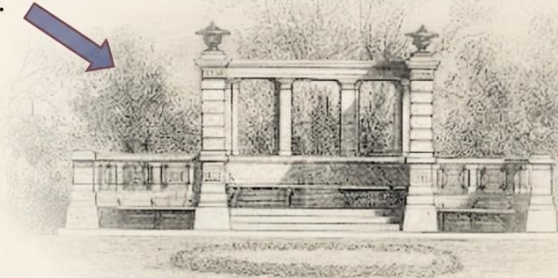
Hij laat zijn vrouw, elf kinderen en een klein maar uiterst gerespecteerd literair oeuvre achter.

ADVERTENTIE.

Tot diepe droefheid van mij, mijne kinderen en Behuwd-Kinderen, overleed heden nacht, na eene kortstondige ziekte, mijn geliefde Echtgenoot **WILLEM CAREL WANSLEVEN Jr.**, in den ouderdom van ruim 69 jaren.

M. E. KRAALS,
Wed. W. C. WANSLEVEN Jr.
Lochem, 25 November 1877.

Eenige kennisgeving.

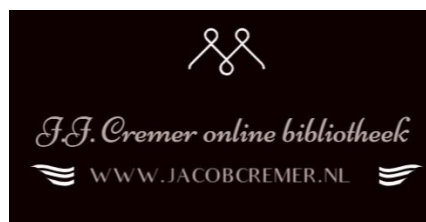

NotebookLM

Laatst bijgewerkt: 13 maart 2026.

www.jacobcremer.nl